

Az 1912. évi kereskedelmi mérlegünk passivitása.

Magyarországnak az 1912. év külkereskedelmi forgalmáról a napokban közzétett adatok azt mutatják, hogy kereskedelmi mérlegünk, úgy mint 1911-ben, ismét kerek negyedmilliárd behozatali többlettel zárult.¹⁾ Ez összeggel együtt külkereskedelmi mérlegünk passivitása 1906 óta, vagyis az új vámaera óta, immár 800 millió K-t tüntet fel. Annál inkább kell, hogy gondolkodóba ejtsen ez a néhány év óta állandósult, szinte félelmetesen nagy hiány, mert a behozatali többletet még oly évben sem tudtuk leszorítani, mint az 1912. év volt, melynek folyamán pedig gazdasági életünk rendkívüli fellendülést mutatott, midőn gabona- és liszt kivitelünk a rendesnél jóval magasabb számokat tüntet fel, midőn szarvasmarha- és sertéskivitelünk kerek 77 millió koronával volt több, mint 1911-ben s midőn, hogy egyebet ne említsünk, czukorgyáraink termévényeiket, melyekért az előző évi 23'9 millió koronával szemben kerek 65 millió koronát kaptak, szinte korlátlan mennyiségben helyezhették el régi és újonnan szerzett piaczaikon; végül mindehhez járult még, hogy értékmegállapító bizottságunk számos behozatali tételnél az egységértéket, beható számítások alapján, tetemesen leszállította, minek folytán behozatalunk értéke körülbelül 26 millió koronával kisebb, mint hogyha az 1911. évi egységértékek tartattak volna fenn. A behozatal egységértékeinek leszállítására szükség volt, mert szakértőink évről-évre jobban emelték javaslataikban a be-

¹⁾ Ez adatok kimerítő ismertetését lásd a m. kir. központi statisztikai hivatal 1912. évi külkereskedelmi közleményének bevezető szövegében, mely FERENCZI IZSÓ tollából került ki.

hozatali árúk értékét sokszor indokolatlan mértékben. E hibaforrás egyébként nemcsak nálunk, de idővel minden más állam beviteli adataiba is belecsúszik. Minden ország csak oly árúkat exportál, melyeket olcsóbban termel, mint más, ennek folytán pedig a kivitel kelleténél alacsonyabban, a behozatal pedig magasabban értékeltek. A szakértők ugyanis, kik az árú egységértékét megállapítják, úgy a behozatalnál, mint a kivitelnél, a saját belföldi piaczaik átlagos árát veszik az értékelés alapjául.

Azon tény, hogy behozatali többletünk a rendkívül kedvező kiviteli conjuncturák mellett sem mutat csökkenést, arra a következtetésre kényszerít, hogy azok az óriási kiadásaink, melyeket egyre jobban emelkedő behozatalunk maga után von, kivitelünk összértéke mellett, más értékekből is kell, hogy kiegyenlítést nyerjenek. Minthogy pedig nekünk nincsenek külföldön elhelyezett tőkéink, melyeknek kamatjövödelmét fizetési mérlegünk javára írhatnók (sőt egész gazdasági életünk fellendülése az idegen, főleg osztrák tőke kegyelmétől függ), nincsen idegenforgalmunk, mint Parisnak, Svájcznak vagy Olaszországnak, nem vagyunk a világ fuvarozói mint Anglia: világos, hogy a kivándorlók hazaküldött s állítólag 200 millió koronát kitevő megtakarításaiban nyilvánuló bevétel mellett kénytelenek vagyunk súlyos adóssági terheket vállalni, hogy fizetési mérlegünk roppant tartozási rovatát évről-évre kiegyenlítsük. E rovatba tartoznak ugyanis államadósságunk külföldre fizetett kamatai, a magyar hitelintézeteknek a külföldön elhelyezett jelzáloglevelei és községi kötvényei után fizetett kamatok, ipari részvénytársaságaink külföldre fizetett osztalékai s adósságaink törlesztése, idegen pénzüzeteteknek magyarországi ingatlanokra adott kölcsönei után járó szolgáltatások stb., stb. A tartozásnak e roppant nagy tételei tehát súlyos adósságcsinálásra kényszerítenek annyira, hogy a pessimistikus felfogás azon csodálkozik, hogy Magyarország ily körülmények között még egyáltalában fenn tudja magát tartani.

Ezzel szemben talán szükségtelen bizonyítani, hogy ha az eladósodott állam túlon túl van terhelve s főleg ha nem tud gazdasági életének megnyilvánulásaiban elég biztosítékot nyújtani arra nézve, hogy a jövőben kitartó munkával adósság terhein könnyíteni fog, akkor vagy éppen nem vagy csak a legsúlyosabb feltételek mellett számíthat a külföld részéről a legsúlyosabb hitelnújtásra is. Hogy pedig Magyarország ennyire még nem jutott s hogy nem csak optimistikus hazafiak, de a külföld is nagy mértékben bízott az utolsó években a magyar nemzeti munka jövő eredményességében, azt azok a nagy arányú tőkebefektetések mutatják, melyek még 1911-ben, sőt az 1912. év első felében is új részvénytársaságok és hitel-

intézetek alapításában, illetőleg a nagyfokú tőkefelemelésekben jelentkeztek.¹⁾

Sajnos a birtokforgalom változásairól ma még nincsenek használható adataink²⁾, mert ez adatok is jelentékenyen hozzájárulnának nemzeti eladósodásunk megvilágításához. Különösen érdekes volna ismerni a nagyságkategóriák szerint történt birtokátruházásokat. Valószínűleg egyre fokozottabb mértékben cserélnek a kisbirtokok gazdát, ami egyéb okokon kívül nem csekély mértékben abban találja magyarázatát, hogy a kis tőkével visszatért kivándorló oly méregdrágán szerezheti meg csak néhány holdját, hogy pénzének még a kamatait sem tudja előterjeszteni. Ennek következtében a legrövidebb idő alatt tönkremegy, telke az ingatlannal spekuláló bankok kezére kerül, melyek ismét óriási árakon adják azt tovább az újabban hazatért földéhes visszavándorlóknak. Sehol máshol annyi kétes existenciájú apró-cseprő hitelintézet és parcellázó bank nincs, mint Magyarországon. Ez utóbbiak is a legtöbb esetben oly kíméletlenül kihasználják a paraszt földszerzési szenvedélyét, hogy reá nézve az esetek túlnyomó részében a biztos csőd következik. Erre vonatkozólag a legérdekesebb, de egyszersmind a legszomorúbb adatokat tárta fel az 1910/11-ben széles alapon felépült birtokpolitikai szaktanácskozás.

A kisbirtokok tömeges átruházása s kereskedelmi mérlegünk megromlása között bizonyos összefüggés igen valószínűnek látszik. Ugyanis az említett pénzügyintézetek által a kisigényű paraszttól szerzett nyereség osztalék, igazgatói és tisztviselői fizetések és tantiémek stb. alakjában oly foglalkozású és életmódú egyének birtokába kerül, kik nagy mértékben fogyasztanak iparcikkeket, sőt fényűzési cikkeket is, ami nem csekély részben járul gyártmányokból való behozatalunk tetemes emelkedéséhez. Igen valószínű tehát, hogy külkereskedelmi forgalmunk behozatali többletének kiegyenlítésénél a kivándorlók hazaküldött pénzén kívül a visszavándoroltak pénzének is nem csekély szerep jut.

Mindenesetre feltűnő, hogy kereskedelmi mérlegünk nagyfokú rosszabbodása az új vámaera életbelépése óta veszi kezdetét s ezért sokan a passivitás okát újabb kereskedelmi politikánkban keresik. Bizonyos összefüggés kétségtelenül fennáll, azonban másrészt alig vitatható, hogy a nagymérvű behozatali többlet a népesség számszerű emelkedése mellett elsősorban a gazdasági tevékenység erős fellendülésében s a munkabérek tetemes emelkedésében találja magyarázatát, amelyek, mint az igények rohamos fokozódása is, különösen

¹⁾ Lásd A. DEUTSCH: Die Emmissionen und Gründungen in Ungarn im Jahre 1912. Handelsmuseum 1913. No. 10.

²⁾ A birtokforgalmi statisztika előkészítésével most foglalkozik statisztikai hivatalunk.

az utóbbi néhány év alatt éreztették csak hatásukat. Éppen ezért helytelen az a felfogás, mely az 1906. évi kereskedelem-politikai intézkedéseket teszi felelőssé a passivitásért. Túlzott állítás, hogy kizárólag csupán az agrárvámok okozták az élelmi cikkek ily nagyfokú megdrágulását. Az erre vonatkozó nemzetközi adatok mutatják, hogy a hús- és kenyértermények ára azon országokban is nagy mértékben emelkedett, hol azok vámmal egyáltalán nem, vagy csak alig voltak terhelve. Másrészt kétségtelen azonban, hogy egyes esetekben agráriusainknak nagy áldozatokat hoztunk, melyek nemcsak a fogyasztók s az ipari érdekeltségnek váltak egyenes kárára, de néha, mint pl. egyes takarmányfélék magas vámja, vagy a merev állatbehozatali tilalom, az agrár érdekeket sem szolgálják kellőképpen. Különösen sok a panasz szakköreink részéről, hogy hízalási célra is lehetetlenné vált a behozatal. Ahelyett, hogy hízalásra olcsó balkáni marhát szerezhetnénk, kénytelenek vagyunk a forcírozott kivitellel saját állatállományunkat szinte félelmetes módon apasztani. Természetesen szükség van az állatbehozatali vámokra, hogy a balkán államok bár silányabb, de jóval olcsóbb állatbehozatalukkal belföldi piacunkat el ne özönölhessék; viszont azonban a szükséges állategészségügyi intézkedések felállításával hazai állattenyésztésünk javára s különösen állatállományunk fejlesztésére vezetne az élő állat behozatalnak bizonyos fokú megengedése s ezzel kapcsolatban a takarmányneműek vámjának eltörlése. Annál inkább hangsúlyozni kell e körülményt, mert ily irányba terelt vámpolitikánk mellett, hogy mezőgazdaságunknak is hasznára válnék, ipari kivitelünk helyzetén is javítania elsősorban a balkáni államok felé, hol iparczikkeink exportja és transitoforgalmunk számára jelentékeny vámpolitikai, illetőleg tarifális ellenszolgáltatásokra számíthatunk.

Kereskedelmi mérlegünk passivitásánál a túlságos pessimistikus felfogásra az 1911. és 1912. évben jóval kevesebb ok van, mint az előző években. A behozatal újabb emelkedése ugyanis elsősorban az ipar és vállalkozás jelentékeny fellendülésére vezethető vissza, melyet csak a balkáni eseményekkel kapcsolatos hitelválság tudott további előrehaladásában meggátolni. A gazdasági élet és nemzeti termelés kedvező conjuncturáira lehet következtetni mindenekelőtt abból, hogy a 130 millió korona behozatali értéktöbbletből jóval több, mint hatvan millió korona esik a gépek, nyers vas, rúd- és buczavas, vas- és egyéb fémfélgártmányok importjának növekedésére. Örvendetes jelenség s az ipari termelés nagymérvű élénkülésének a jele továbbá az is, hogy kőszénbehozatalunk az utolsó két év alatt 55%-kal gyarapodott.

A fokozottabb ipari tevékenységnek bizonyosságául szolgáló ez adatok különösebb figyelmet érdemelnek. Az 1912. évi

külkereskedelemnek ugyanis egyik legfontosabb mozzanata a gépek behozatalának újabb tetemes emelkedése. A mintegy 28 millió koronás emelkedésnek egyharmada a mezőgazdasági gépekre esik, ami, midőn egyrészt örvendetesen igazolja hazai mezőgazdaságunknak az intenzívebb, belterjesebb termelésre való áttérését, másrészt azon körülményben leli magyarázatát, hogy a mezei munkáshiány miatt gazdáink mindinkább a gépmunka beállítására kényszerülnek. Emellett szól, hogy legnagyobb a növekedés az aratógépeknél, mely az előző évi tekintélyes importnak több mint kétszeresére szökött fel. Viszont megnyugtató, hogy ugyanekkor cséplőgépek és gőzekéből is nagymérvű és fokozott vásárlásokat tett mezőgazdaságunk s első ízben számolnak be adataink az Amerikában gyártott »tractor«-gépek nagy importjáról is. A gépek megnövekedett behozatalának kétharmadrészét az ipari gépek foglalják le. Itt első szerep jut a cukorgyártás specialis gépeinek, melyek behozatalának a lefolyt év alatt kerek 60%-os emelkedése is elárulja, hogy az egyik legfontosabb iparunknak, a cukoriparnak néhány évi rendkívül kedvező conjuncturái az újabb gyáralapítások iránt mily kedvet támasztottak. Az építőipar kedvező alakulására következtethetünk a nagy számban létesült cement- és palagyárak nagy géprendeléseiből, mely nagy jövőjű, iparágat, sajnos, az 1913. évi siralmas gazdasági viszonyok hirtelen gyökerében támadtak meg. Végül tetemes emelkedést látunk a fémmezmunkáló-gépeknél, ami a hadsereg részére történt nagyobb szállításokkal, különösen hadihajók építésével kapcsolatos, valamint igen jelentős volt a szénbányáink üzemkiterjesztésével járó nagyfokú szivattyú-, kazán-, fűtőkészülékek s egyéb gépek iránti szükséglet kielégítése.

A gépeknek csupán csak egy fontos csoportja az, melyből a behozatal, különösen az utolsó két évben, lényegesen csökkent; ezek a textilgépek, különösen pedig a fonógépek, ami kétségtelen bizonyíték amellet, hogy a magyar textilipar a textilszakmának külföldön is, különösen pedig Ausztriában jelentkező kedvezőtlen conjuncturái miatt az utóbbi években egyre több nehézséggel küzd. A textilipar válságával kapcsolatban említhetjük meg azon érdekes jelenséget is, hogy textil- és confectionált árúink behozatali forgalma, mely az összes behozott készgyártmánynak évente körülbelül feléi teszi, már 1911-ben is alig több mint 2%-os emelkedést mutatott. 1912-ben már úgyszólván semmi változást sem tüntet fel, ami csak újból igazolja azon felfogást, mely szerint külkereskedelmi mérlegünk kedvezőtlen alakulásában behozatalunk ezen legsúlyosabb tételeinek nem nagy szerep jut. Adataink a gyapjuszöveteknél csaknem 10 millió értékcsökkenésről tanúskodnak, aminek azonban az a magyarázata,

hogy bár az értékmegállapító-bizottság a legtöbb gyapjú áránál az 1911. évi egységértéket fentarthatónak ítélte, mégis a fej- és vállkendők egységértékét, beható számítások s a több oldalról beszerzett szakköri hozzájárulás alapján, oly tetemesen mérsékelte, hogy ez árúk – csaknem változatlan mennyiségű behozatal mellett is – kerek 8 millió koronával képviselnek ezúttal kisebb értéket, mint 1911-ben.

Az ipari tevékenység nagy mérvű élénkülésének jele továbbá, mint már jeleztük, a kőszén behozatal rendkívüli gyarapodása. Még inkább beszédes adatok azok, melyek szerint az elmúlt évtized alatt kőszénbehozatalunk 21 millió mm.-val nőtt meg ugyanakkor, midőn belföldi széntermelésünk 33 millió métermázsa, vagyis csaknem 50 százalékos emelkedést ért el. Kiegészíthetjük e számokat még azzal, hogy 1912-ben barnaszénből is eddig még példátlan nagyságú behozatalunk volt, ami a pirszén behozatali többletével együtt meghaladta a másfélmillió métermázsát. Itt említjük meg a vasérc-behozatalnak 1912. évi importunkban való előnyomulását, mely fontos ipari nyersanyagból vasműveink mindinkább nagyobb vásárlásokat kénytelenek tenni a külföldön a görög, spanyol, sőt svéd piacokon is, mert hazai termelésünk igen nagy hányadát az osztrák és német vasipar magának kisajátította.

Többi ipari behozatalunk nem mutat oly lényegesebb változást, melyről e rövid keretben szükségesnek látszanék megemlékezni. Csupán csak még egyik behozatali tételünk ugrásszerű emelkedésére kívánjuk a figyelmet felhívni, ami annál szükségesebb, mert ez irányú adataink egy eddig igen szép reményekre jogosító iparunk versenyképességének télies háttérbe szorulását mutatják, még pedig a hazai fogyasztóknál. A bőrczipők behozatalának rohamos emelkedéséről van szó; a behozatal értékösszege az 1911. évi 30.8 millió koronáról egyszerre 40'8 millió koronára szökött fel. Az idegen, főleg német, amerikai és angol czipők beözönlése azonban mégsem oly nagy, mint azt adatainkból következtetni lehetne, minek ismét az a magyarázata, hogy az értékmegállapító bizottság, mely az osztrák árúkra átlagosan megállapított értékeket megfelelőeknek találta az előbbi években az egyéb származású árúra is, az 1912. évben jóval magasabban értékelt a vámkülföldről behozott czipőket, melyek elsősorban az osztrák árúnál sokkal értékesebb divat- és fényüzési cikkek voltak. Mindenesetre azonban a mennyiségi adatok azt mutatják, hogy a külföldi czipőárúk oly mértékben özönlik el újabban belföldi piacainkat, ami czipőiparunkat mégis a legkárosabb kihatású válságba sodorta.

Befejezésül meg kell még emlékeznünk egy kivételes jelenségről, az 1912. évi óriási tengeri importról, mely keres-

kedelmi mérlegünk behozatali oldalát kerek 35 millió koronával terhelte meg. Az 1911. évi szárazság hatása jelentkezik e súlyos importösszegben, mert tulajdonképpen csak az 1912. évben indult meg teljes mértékben az az óriási tengeri behozatal, melyre már sok esztendő óta példa nem volt. A kukoriczának annál nagyobb szerep jut egyébként kereskedelmi mérlegünk 1912. évi passivitásában, mert az 1911. évi silány tengeri termés a következő évben a nagy behozatok mellett a kivitelnek 60%-os csökkenésével járt, ami a tengerikivitel értékösszegét 1912-ben az előző évhez képest 39 millió koronával szállította le.

Az 1912. évi kivitel főbb tételeinek részletezése már igen messzire vezetne, azért csak röviden érintjük a legfontosabb mozzanatokat, melyek kereskedelmi mérlegünk alakulására döntő hatással voltak. Rendkívül kedvezően alakultak ez évben a czukorüzlet conjuncturái; úgyszintén a sertéskivitelben mutatkozó értékesítési viszonyok, kapcsolatban a szalona és zsirkivitel nagyfokú élénkségével s recordszámokat tüntetnek fel borexportunk adatai is. Bár közel 44 millió koronával kaptunk többet, mint az előző évben a kivitt szarvasmarhákért, az export újabb erős növekedése mégis közvetve sokkal károsabb hatású, minthogy örülhetnénk neki. Állattenyésztésünk egészséges fejlődését ugyanis komolyan veszélyezteti az a körülmény, hogy kivitelünk emelkedése az 1912. évben ismét a főleg a tenyész-anyaállat és növendékállatok csoportjaira esett. Végül búzalisztkivitelünk meghaladta érték szerint az eddigi legkedvezőbb eredményeket is. Mindazonáltal ez évben is erősen érezte malomiparunk azon szomorú körülmény hatását, hogy finom liszt termelésünk befogadására az osztrák piac egymagában nem elégséges, a vámkülföldi fogyasztás pedig évről-évre hanyatló jelentőségű. E visszas állapot magyarázatát egyedül abban kell keresni, hogy a magyar liszt első sorban fényűzési cikk, amelynek éppen kiváló minősége teszi lehetetlenné, hogy a nemzetközi forgalom tömegárúja lehessen; az olcsóbb durvább fajtájú idegen liszttel szemben a magyar malomipar kitűnő minőségű terméke sohasem lesz versenyképes.

Petheő Kálmán